

Hà Nội vào chủ tâm nguyện riêng

PGS.TS PHẠM VĂN TÌNH

DÙ CÓ ĐI BỐN PHƯƠNG TRỜI...

"KHAO KHÁT BAO NĂM
MÃI ĐỢI CHỜ". VIỆC
CHUẨN BỊ CHO ĐẠI LỄ KỈ
NIỆM 1000 NĂM THĂNG
LONG - HÀ NỘI ĐÃ ĐƯỢC
TIẾN HÀNH GẦN NHƯ
LIÊN TỤC TỪ NHIỀU NĂM
NAY. NHƯNG CÓ LỄ MỌI
HOẠT ĐỘNG, MỌI SỰ
KIỆN, MỌI TẮM LÒNG ...
HƯỚNG VỀ NGÀY NÀY
THỰC SỰ TRỞ NÊN HÀO
HỨNG, SÔI ĐỘNG, ĐẶM
ĐẶC KHI BƯỚC VÀO NĂM
2010 LỊCH SỬ.

Trong chuyến đi làm việc của Đoàn Viện Từ điển học & Bách khoa thư Việt Nam (7-2010), tôi có thời gian lưu lại nhà một Việt kiều tại Paris (Pháp). Chủ nhà tên là Nguyễn Đức Thiệp, vốn là cán bộ của Viện Thông tin Khoa học xã hội (UBKHXH Việt Nam, nay là Viện KHXH Việt Nam). Gia đình ông sang định cư tại Pháp vào cuối thập niên 80 của thế kỉ 20. Tôi thật ngạc nhiên là sau hơn 30 năm xa Tổ quốc, ông bà Thiệp vẫn giữ nguyên "chất giọng" của người Hà Nội: nhỏ nhẹ, rành rọt và ấm áp. Tôi còn cảm động hơn khi ông Thiệp kể cho tôi nghe những năm tháng tuổi thơ của ông lớn lên cùng Hà Nội. Nhà ông ở KTT 26 Lý Thường Kiệt, vẫn thường nghe tiếng "leng keng tàu sớm khuya" của xe điện chạy dọc phố Hàng Bài, nhiều đêm đi làm muộn qua "những phố dài xao xác hơi may"... Và ông Thiệp thấy đáng nhớ nhất là những năm Hà Nội ta hào hùng đánh Mỹ. "Có lần máy bay Mỹ ném bom trúng vào Đại sứ quán Pháp (ngã tư Bà Triệu - Trần Hưng Đạo), cách nhà tôi chỉ vài trăm mét. Nhưng đêm đó, pháo phòng không của ta vẫn bắn lên rực sáng trên bầu trời và Đài Tiếng nói Việt Nam (có điểm phát sóng ở 43-45 Bà Triệu, nơi máy bay Mỹ định huỷ diệt) vẫn không ngừng phát vang những bài ca mà đến bay giờ tôi vẫn thuộc". Dòng hồi tưởng của ông Thiệp làm tôi nhớ tới một bài thơ "Thành phố tôi yêu" của Thanh Thảo, trong đó có đoạn mà tôi rất thích:

"Thành phố tôi xa đã cách mấy ngàn đêm
Mùi hoa sữa chùng nặng hơn nỗi nhớ
Chùng nặng hơn dưới chùm bom toạ độ

Mùi hoa ấm nồng như một bàn tay
Đặt trên ngực tôi suốt tháng năm này".

Đây là tấm lòng của những người từng sống, từng gắn bó với Hà Nội. Bây giờ họ đã đi xa khắp bốn phương trời, mà lòng vẫn nhớ về "Thủ đô yêu dấu/ Một thời đạn bom/ Một thời hoà bình...". Nhưng có nhiều người Việt Nam không có vinh dự sống ở đây, họ vẫn có một Hà Nội của riêng mình. Bởi Thủ đô ngàn tuổi là hiện thân của lịch sử ngàn năm văn hiến, ngàn năm văn vật. Nhớ về Hà Nội, Người Việt Nam sẽ nhớ tới Văn Miếu - Quốc Tử Giám, Hồ Hoàn Kiếm, Gò Đống Đa, Chợ Đồng Xuân, Cầu Long Biên, Nhà hát Lớn, Chùa Một Cột, Lăng Bác Hồ... Nói tới Hà Nội, người Việt Nam cũng sẽ nhớ tới các phố "hàng" nổi tiếng với người dân "Kẻ Chợ" nhiều nghề, buôn bán nhiều mặt hàng. Các làng nghề nổi tiếng như Đúc đồng Ngũ Xã, Gốm Bát Tràng, Tranh Hàng Trống,... Ở đó có Chả cá Lã Vọng, bánh cuốn Thanh Trì, Dưa La, Cà Láng, nem Báng, tương Bần / Nước mắm Vạn Vân, cá rô Đầm Sét... Biểu tượng Khuê Văn Các giản dị, mang nét phương Đông truyền thống và hàm súc đã có mặt ở rất nhiều nơi, thành điểm sáng trong

logo, hình trang trí trong công sở, sách báo nói chung. Và cũng chỉ từ một địa danh Văn Miếu - Quốc Tử Giám này thôi, có bao điều cần viết, cần nói, cần suy ngẫm về di tích lịch sử này. 82 bia tiến sĩ ghi danh hơn 1.300 con người tài danh của đất nước. "Ngày mai luôn bắt đầu từ ngày hôm qua" và quá khứ chiều sâu lịch sử bao giờ cũng là nền tảng tạo dựng cho cốt cách chúng ta ngày hôm nay:

"Ta đi trên đường Hà Nội rục rờ chiến công

Đường thành thang Ba Đình lịch sử

Đường tấp nập Hoàn Kiếm, Đồng Xuân

Nghe náo nức trong lòng..."

(Bài ca Hà Nội, Vũ Thanh)

Như vậy, Thăng Long - Đông Đô - Hà Nội không của riêng người Hà Nội mà là của cả dân tộc Việt Nam chúng ta. Vì vậy, khắp nơi trên đất nước, từ Lạng Sơn, Bắc Kạn... đến Cà Mau, Phú Quốc, TP Hồ Chí Minh... đã dấy lên một phong trào hướng về Hà Nội với tấm lòng và hành động cụ thể. Bao nhiêu cây cảnh, hoa tại Đà Lạt, TP Hồ Chí Minh đã được đưa ra tô điểm cho cảnh quan Hà Nội, Hội chợ Sách toàn

quốc đã khai mạc tại Văn Hồ (9-2010), tượng Bác Hồ và Bác Tôn do TP Hồ Chí Minh tặng đã được đặt trang trọng tại Công viên Thống Nhất, Con đường gốm sứ (vừa được đưa vào sách kỉ lục Guinness) là công sức của nghệ nhân nhiều nước trên thế giới... Có thể nói, từ Hà Nội ta nhận ra hình ảnh Việt Nam hiện lên với những hồn cốt của non sông, lịch sử và văn hoá bao đời: "Hà Nội ơi, một trái tim hồng".

CHẶNG THƠM CŨNG THỂ...

Người phương xa nói về Hà Nội, người Hà Nội nói về mình, chắc hẳn ai cũng không thể quên được hai câu ca dao "cửa miệng":

"Chặng thơm cũng thể hoa nhài

Chặng lịch cũng thể là người Tràng An"

Câu thứ hai gần đây đã được thay bằng một biến thể mới: Dấu không thanh lịch cũng người Tràng An. Nhưng dù là thế nào, ngữ nghĩa trên cũng vẫn mang một "thông điệp" rõ ràng: Đã là hoa lài thì phải thơm và đã là người Tràng An thì phải thanh lịch. Đó là 2 phẩm chất quý, một của hoa và một của người Kẻ Chợ. Lài (hay còn gọi là nhài) là một loài cây nhỏ, lá hình bầu dục, hoa trắng, hay nở về đêm và có

mùi hương dịu nhẹ: Thoang thoảng hoa nhài lại thơm lâu (tục ngữ). Còn Tràng An là tên một đô thị nổi tiếng ở Trung Quốc. Nơi đây các triều đại từ đời nhà Hán đến nhà Tuỳ đóng đô kéo dài hơn 1.000 năm. Từ đó, theo người Trung Hoa, Tràng An trở thành một biểu tượng chỉ kinh đô và người Tràng An là người ở đó. Người Tràng An cũng trở thành một biểu trưng văn hoá, hàm chỉ những phẩm chất thanh lịch, tao nhã của dân chốn kinh thành. Điển tích này cũng được dùng để chỉ người Thăng Long - Hà Nội.

Thanh lịch có nghĩa là thanh nhã và lịch sự. Người thanh lịch là người lịch sự, nhã nhặn, tinh tế... toát lên vẻ cao quý. Tính cách đó chỉ có ở những người hiểu biết, từng trải và có văn hoá. Điều này thể hiện rất rõ trong năng lực ứng xử, ăn mặc, nói năng...

"Ăn Bắc, mặc Kinh" (Ăn thì nên ăn theo lối Bắc, còn mặc thì nên theo lối người Kinh). Cả hai nét đó đều có thể "áp" vào đánh giá người Hà Nội.

Người Hà Nội từ xưa vốn dĩ là những người sành ăn uống. Vốn là đất Kẻ Chợ, có hàng hoá, sản vật nhiều, dân Hà Nội giỏi nấu nướng, chế biến. Từ món bánh cốm Hàng Than đến các món bánh cuốn Thanh Trì, từ món chả cá Lã Vọng đến phở Thìn hay phở Bát Đàn dân dã, quen thuộc, từ hồng Xuân Đỉnh đến bưởi Diễn, chuối Long Biên... Sự thanh lịch ở đây không chỉ là cách chế biến mà còn thể hiện cách bày biện, trang trí. Mọi thứ đều được bài trí hết sức tao nhã, đẹp mắt và cuốn hút. Bạn đọc chắc chưa quên những áng văn về chuyện ăn Hà Nội: "Quà Hà Nội" của Thạch Lam, "Miếng ngon Hà Nội" của Vũ Bằng, "Phở" của Nguyễn Tuân, v.v.

Còn chuyện ăn mặc, trang phục thì

khắp mọi nơi, mọi người đều thẩm phục cách thể hiện duyên dáng của "Thứ nhất Kinh Kỳ". Ngay từ xưa, với trang phục cổ, áo the, khăn xếp, áo cánh tứ thân đến thời hiện đại... trang phục của cư dân Thăng Long cũng rất gọn gàng, ý tứ, toát lên vẻ tao nhã, ý vị. Cho đến bây giờ, các cô gái Hà Thành vẫn thướt tha với bộ áo dài bằng chất liệu lụa Hà Đông màu sắc đậm đà, cổ cao duyên dáng, tà áo dài gọn ghẽ làm tôn vẻ đẹp gợi cảm mà vẫn thanh cao, quyến rũ. "Người đẹp vì lụa ...". Con người Hà Nội rõ ràng là đẹp, là duyên hơn với các bộ trang phục mang nét riêng của mình.

Riêng lối nói, lối ứng xử của người Hà Thành thì còn phải nói. Giọng Hà Nội, giọng Thủ đô, tuy chưa có văn bản nào quy định nhưng đã được "ngâm định" là "giọng chuẩn" của cả nước. Việc bỏ các âm quặt lưỡi ([r], [tr], [s]), dùng cả 6 thanh điệu, không bị ngọng các phụ âm l/n, người Hà Nội đích thực nói nhẹ nhàng, lưu loát, dễ nghe và rất có hồn. Đã thế, nhiều gia đình nề nếp, đều dạy con cái lối nói phù hợp "kính trên nhường dưới", "đi thưa về giữ", nói từ tốn, nghiêm cẩn và không nói trống không, buông xõng:

"Chim khôn tiếng hót rành rang
Người khôn tiếng nói nhẹ nhàng, dễ nghe"
Hà Nội đang là mục tiêu "hướng

chuẩn" của giọng nói trăm miền.

Từ năm 2008, Hà Nội đã được mở rộng cả về không gian địa lí (hơn 3.300km²) và dân cư (xấp xỉ 6,5 triệu người). Không gian văn hoá cũng vì thế mà mở rộng thêm. So với kinh thành Thăng Long xưa với 36 phố phường, Hà Nội hôm nay chiếm một vùng rộng lớn của lưu vực sông Hồng, nhập văn hoá Kẻ Chợ và văn hoá xứ Đoài làm một. Nhưng cốt cách, hồn vía của một Hà Nội ngàn năm vẫn còn nguyên giá trị. Hà Nội vẫn giữ được dáng dấp "Rồng bay" trong suốt hành trình lịch sử.

Một ngàn năm đã qua tính từ thời khắc "có một không hai": Lý Thái Tổ ra chiếu dời đô (1010). Năm nay cả dân tộc Việt Nam cùng nhân dân Thủ đô Hà Nội đón chào Thành phố trải qua cái mốc 1.000 tuổi. Rất ít các thành phố trên thế giới có được tuổi đời và bề dày lịch sử như Thăng Long - Đông Đô - Hà Nội. Để kết thúc, tôi muốn dẫn mấy câu

thơ trong bài Nhớ Bắc của "thi tướng" Huỳnh Văn Nghệ (viết năm 1946) mà mỗi khi đọc lên, ta bỗng thấy lòng dung dung xúc động:

"Ai về Bắc ta đi với

Thăm lại non sông giống Lạc Hồng

Từ độ mang gươm đi mở cõi

Ngàn năm thương nhớ đất Thăng Long..."